

Kovács Máté, a huszadik századi magyar könyvtárügy és művelődéspolitikai egyik kiemelkedő egyénisége mindig nagy tisztelettel és szeretettel beszélt és írt szülővárosáról, Hajdúszoboszlóról. S amikor tehetett – leginkább a vallás- és közoktatásügyi minisztérium államtitkáráként és az Eötvös Loránd Tudományegyetem Könyvtár-tudományi Tanszékének egyetemi tanáraként – szívesen segítette egykori lakóhelyét és a szoboszlóiakat. Nagy szerepe volt abban, hogy a hajdútelepülésen gimnázium, kultúrház és középiskolai kollégium létesült. Pártfogolta a városi könyvtár alapítását, majd 1970-ben részt vett a kibővített, kétszintes könyvtári szárny avatásán is. Életében és váratlan, korai halálát követően a helybeliek sűrűn és mély rokonszenvvel emlegették. Ennek a köz- és elismertségnek egyenes folyománya volt, hogy – és most közeli munkatársát, Fülöp Gézát idézem – „születésének 75. évfordulóján a szülőváros, Hajdúszoboszló idézte elsőnek az emlékét, amikor 1981. június 8-án – példát mutatva a magyar könyvtárügy vezető szerveinek – bensőséges, szép ünnepség keretében Kovács Mátéről nevezte el a könyvtárat.” Tehát – ismételjük – ez volt az első alkalom, amikor hazánkban ilyen gesztussal tisztelték meg életművét és felejthetetlen személyiségét.

A névadás kezdeményezője dr. Makrai Imréné Kiss Edit, a hajdúszoboszlói Városi Könyvtár akkori igazgatója volt. Talán nem tévedünk nagyot, ha feltételezzük, hogy szándékában állt a halálját is leróni egykori professzora előtt. Ugyanis 1966-tól néhány évig a budapesti tanszék hallgatója, Kovács Máté tanítványa volt. Akik közelebbről ismerték, ismerik a kolléginát, tanúsíthatják, tanúsíthatjuk, hogy valóban igazi tanítványa volt. Elleste, elsajátította professzor úr szellemiségét, pályáján igyekezett az általa sugallt példát követni, igyekezett megfelelni mestere elvárásainak. Kovács Máté azt írta egyik, még az ötvenes évek derekán közreadott tanulmányában: „A könyvtáros a könyvtári munka motorja és fő mozgatója.” Makrai Imréné hosszú-hosszú ideig, kis híján harminchárom esztendeig, nyugdíjazásáig volt a szoboszlói könyvtár vezetője, motorja, fő mozgatója. Szakmai tudásával, humánus szemléletével, finom eleganciájával, türelmével a város egyik meghatározó kulturális gócpontjává tette az intézményt. Kettéválasztotta a felnőtt és gyermekrészelet, sok-sok iskolást nyert meg olvasónak és nyári napközis táborokat szervezett, zenei részleget alakított ki, kiépítette a fiókkönyvtárak és könyvkölcsönzők helyi hálózatát, segítette a

Elhangzott a Kovács Máté emlékének ápolásáért emléklapok átadásán a Magyar Tudományos Akadémia Könyvtár és Információs Központ Vasarely termében 2014. november 7-én, a Kovács Máté Alapítvány ünnepi kuratóriumi ülésén.

felnevelést és az iskolák tevékenységét, hatékonyan bekapcsolódott a mindenkor olvasómozgalmakba, számos kiállítást, író-olvasó találkozót, vetélkedőt rendezett, ajánló és helyismereti bibliográfiákat állított össze, olvasáspszichológiai vizsgálatokat végzett a debreceni egyetem kérésére, egy ideig a helyi gimnázium fakultációján még könyvtárkezelői ismereteket is oktatott. Mint ahogy azt professzorától tanulhatta, emberi kapcsolatait a megértés, a figyelem, munkatársainak megbecsülése, támogatása jellemezte. Egykori munkahelyéhez nyugdíjazása után is ragaszkodott, naponta visszajárt, segítette fiatal, pályakezdő kollégáit, szerkesztette a katalógust; minden kérést örömmel, odaadással teljesített. Ennyi idő távlatából már világosan látjuk, hogy szakmai pályafutásának alighanem egyik csúcspontja a városi könyvtár névfelvétele. Ezt bizonyítja az is, hogy később, 1996-ban az összevont kulturális intézmény, a Városi Művelődési Központ és Könyvtár is megtartotta Kovács Máté nevét, az önkormányzat ugyanakkor Kovács Máté-díjat alapított. A helybeliek híven ápolják a névadó emlékét.

Amikor a Kovács Máté Alapítvány Kuratóriumában felvetődött az emléklapok odaítélésének a kérdése, magam is azok közé tartoztam, akik jó szívvel és őszinte örömmel szavaztunk Makrai Imréné személyére. Hajdani kezdeményezése, a kovácsmátéi szellemben folytatott könyvtári munkássága mindenképpen elismerést érdemel. Professzor úr emlékének ápolásért a könyvtárosok közössége, a szakma egésze köszönettel és hálával tartozik. Kérem, mondjuk ki a köszönet szavát, és örvendezzünk együtt Edittel. Szívből gratulálok, és igen jó egészséget kívánok!

BÉNYEI MIKLÓS

***

Köszönetet mondok, és nagy megtiszteltetés számomra, hogy a Kuratórium méltónak tartott arra, hogy a Kovács Máté emlékéremet ebben az évben nekem adományozza. Ezúttal köszönetet mondok Bényei Miklósnak, aki a laudációjában elismerő szavakkal mutatott be a jelenlévőknek.

Amint az elhangzott, 1960 novemberében kerültem a hajdúszoboszlói Városi Könyvtárba. Szakképesítem nem volt, csak nagyon szerettem olvasni. Ez nem volt véletlen, mivel közeli és távoli rokonságomban jó néhány magyar-történelem szakos tanár volt, valamint a szüleim is könyvet szerető, könyvolvasó emberek voltak. Elég sok könyvünk volt, volt köztük ilyen is, meg olyan is. Lexikonokon át a sárga detektívregényekig minden. Mai napig emlékszem, mennyire örültem, amikor Anyukám a bevásárlásból hazatérve egy-egy mesét vagy ifjúsági regényt hozott számunkra.

Nem is olyan régen meséltem a barátnőmnek, hogy időnként én még ma is érzem azoknak a gyerekkori könyveknek a csodálatos illatát. Valószínűleg így szerettem meg az olvasást, és ebben az időben vált a könyv életem nélkülözhetetlen részévé.

1964-ben elvégeztem a középfokú könyvtárosi szaktanfolyamot, majd 1966-ban felvételt nyertem az ELTE történelem-könyvtár szakára. Évnyitónk nem volt, senki nem szólt hozzánk, egyből megkezdődtek az előadások.

Ekkor találkoztam először Kovács Máté professzor úrral. Ő volt az egyetlen, aki azzal kezdte az oktatást, hogy elmondta, mennyire megváltozik mostantól az életünk, hogy milyen követelményeknek kell megfelelnünk, hogy hogyan kell a vizsgákra felkészülnünk, hogyan kell ott megjelennünk, egyáltalán hogyan kell ott viselkednünk. Akkor én még nem tudtam, hogy egy neves könyvtudós beszél most hozzánk, csak azt éreztem, hogy olyan, mint egy gondos szülő, aki felkészíti gyermekeit életük egy új időszakára. Elmondta a professzor úr azt is, hogy ezután bármilyen tanulmányi vagy munkahelyi problémánk, gondunk lesz, forduljunk bizalommal hozzá, megbeszéljük, és ha csak lehet jó tanáccsal vagy más módon segít megoldani a problémánkat. És valóban, hallottam olyan évfolyamtársamról, akinek bizony Ő mentette meg a munkahelyét. Hát nem csodálatos és szerencsés dolog egy ilyen tanár tanítványának lenni?

Professzor Úr nagyon szerette a szülővárosát. Az Ő segítségével és közbenjárásával épült fel 1951-ben a művelődési központ és benne a könyvtár. Majd 1970-ben a ház bővítésével egy új könyvtári szárny épült. Az avatási ünnepség előtt, amelyen természetesen Professzor Úr is ott volt, megkérdezte, hogy mit szeretnék elmondani a könyvtár átvételekor, meghallgattott, majd jó tanácsaival kibővítette, kiegészítette mondandómat. Fiatalként én még ilyen helyzetben nem voltam, és az izgalomtól szinte lebénultam, nem tudtam megmozdulni. Professzor Úr ezt észrevette, megérintette a vállamat, egy kicsit előretolt, így figyelmeztetett arra, hogy ki kell lépnem a sorból, és úgy illik elmondani a beszédemet. Nemcsak tanított, nevelt is.

Hogy mennyire szerette a szülővárosát? Nem vagyok rá büszke, de el kell mondanom, hogy ez is emberi és tanári nagyságát példázza. Az első vizsgán nyújtott „produkciónnal” enyhén szólva nem volt megalégedve, és többek között ezt mondta: „Nem vagyok magával megalégedve, egy hajdúszoboszlóitól én többet várok.” Mi ez, ha nem a szülővárosa iránti szeretet kifejezése, egy földijének buzdítása a többre, a jobbra, hogy nem szabad szégyent hozni a városunkra. Valamint az igazi tanár lelkiismeretének megnyilvánulása: hiába földije, a tudást mindenkor megköveteli. Sőt töl

*Dr. Tóth Gyula, a Kovács Máté Alapítvány kuratóriumának elnöke és Kovács Máté lánya, Dr. Kovács Ilona átadja a plakettet Dr. Makrai Imrénének
(Fotó: Túri Borbála)*

talán többet is követel. Ő valóban meg akarta tanítani tanítványait, nem csupán egy langyos tudás birtokában útjukra bocsátani, nos, ezért nagyon sokat tett. A többi már valóban a tanítványokon, azok jó- vagy balsorsán múlott, hogy hogyan tudtak élni a tőle kapott tudással, útmutatással.

Könyvtári munkánk során munkatársaimmal különös figyelmet fordítottunk azokra a személyekre, akiknek az élete, munkássága Hajdúszoboszlóhoz kötődik, így elsősorban a Professzor Úr volt az, aki – mint említettem – szeretettel, figyelemmel kísérte intézményünk, városunk fejlődését. Ez a mi felelősségérzetünket is nagymértékben növelte. Amikor elvesztettük Őt, a fentiekből természetesen adódott az a kérésünk, hogy intézményünket a Professzor Úrról nevezhessük el. Ez a vágyunk 1981-ben vált valóra, amikor – úgy érzem – egy méltó megemlékezés keretében – a napot ünneppé varázsolva – vehette fel intézményünk a Kovács Máté Városi Könyvtár, majd később a két intézmény összevonásával a Kovács Máté Városi Művelődési Központ és Könyvtár nevet. Születésnapján előadásokat, konferenciákat szerveztünk, neves országos és helyi előadókat kértünk fel a Kovács Máté Alapítvány kuratóriuma nevében.

1993-ban nyugdíjas lettem, és mint tiszteletdíjas építettem a katalógust. A könyvtár új vezetője és munkatársai nagy tisztelettel és felelősségérzettel ápolják Kovács Máté ránk hagyott örökségét. Emléktáblát helyeztek el a művelődési ház falán, amelyet az évfordulók alkalmával a résztvevők nagy tisztelettel megkoszorúznak.

2013-ban elkezdődött egy új, a mai korszerű követelményeknek megfelelő átalakítás és bővítés a művelődési központ és könyvtár épületében, amely ezután még méltóbban hirdetheti városunk neves szülötte nevét és munkásságát.

Ennyit szerettem volna elmondani. Köszönöm, hogy meghallgattak!

DR. MAKRAI IMRÉNÉ KISS EDIT